

ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

ԵՊՀ ԻՐԱՎԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՖԱԿՈՒԼՏԵՏԻ
ՊՐՈՖԵՍՈՐԱԴԱՍԱԽՈՍԱԿԱՆ ԿԱԶՄԻ
ԳԻՏԱԺՈՂՈՎԻ ՆՅՈՒԹԵՐԻ
ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ

ՆՎԻՐՎՈՒՄ Է ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆԸ
ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒ 20-ԱՄՅԱԿԻՆ

Երևան
ԵՊՀ հրատարակչություն
2016

ՀՏԴ 340:06
ԳՄՊ 67.4
Ե 813

Հրատարակության և երաշխավորել
ԵՊՀ իրավագիտության ֆակուլտետի խորհուրդը

Գլխավոր խմբագիր՝

իրավ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր,
ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս Գ.Ս. Ղազինյան

Գլխավոր խմբագրի տեղակալներ՝

իրավ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր Ա.Մ. Հայկյանց
իրավ. գիտ. թեկնածու, դոցենտ Կ.Ա. Գևորգյան

Խմբագրակազմ՝

իրավ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր Ա.Հ. Գաբուզյան
իրավ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր Ս.Ա. Դիլբանդյան
իրավ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր Ա.Գ. Վաղարշյան
իրավ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր Գ.Բ. Դանիելյան
իրավ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր Վ.Վ. Ստեփանյան
իրավ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր Վ.Դ. Ավետիսյան
իրավ. գիտ. թեկնածու, դոցենտ Ս.Գ. Մեղրյան

Ե 540 ԵՊՀ իրավագիտության ֆակուլտետի պրոֆեսորադասախոսական կազմի գիտաժողովի նյութերի ժողովածու/ ԵՊՀ; Գլխ. խմբ.՝ Գ.Ս. Ղազինյան.– Եր.: ԵՊՀ, 2016, – 416 էջ:

Ժողովածուն ամփոփում է ԵՊՀ իրավագիտության ֆակուլտետում 2015թ. դեկտեմբերի 8-ին տեղի ունեցած գիտաժողովի նյութերը՝ նվիրված ՀՀ սահմանադրությունը ընդունելու 20-ամյակին:

Այն ընդգրկում է իրավունքի գրեթե բոլոր ճյուղերի վերաբերյալ գիտական աշխատանքներ, որոնք աչքի են ընկնում բարձրացված հարցերի արդիանակությամբ, տեսական խոր վերլուծություններով և գործնական նշանակությամբ: Ժողովածուի մեջ տեղ են գտել ինչպես ճանաչված գիտնականների, այնպես էլ երիտասարդ դասախոսների ու ասպիրանտների աշխատանքները: Կարող է օգտակար լինել իրավաբան տեսաբաններին, իրավաստեղծ և իրավակիրառ մարմինների ներկայացուցիչներին, իրավունքի տարբեր հարցերով հետաքրքրվողներին:

ՀՏԴ 340:06
ԳՄՊ 67.4

ISBN 978-5-8084-2083-0

© ԵՊՀ հրատ., 2016
© Հեղ. խումբ, 2016

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ԱՐԹՈՒՐ ՎԱՂԱՐՇՅԱՆ

ԱՐԴԻ ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԵՐԸ ԵՎ
ԻՐԱՎԱԲԱՆԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱՀԱՐՑԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ..... 6

ՎԻԿՏՈՐԻԱ ՕՀԱՆՅԱՆ

ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ՄԱՍՆԱԿՅՈՒԹՅՈՒՆԸ
ՈՐՊԵՍ ԺՈՂՈՎՐԴԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱՍՅՈՒՆ 18

TARON SIMONYAN

LEGAL DYNAMICS IN SOCIAL SYSTEMS OUT OF EQUILIBRIUM: THE
PROBLEM OF RANDOM INTERVENTIONS..... 33

ՀԱՅՎ ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆ

ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ԿԱՐԾԻՔԻ ԴԵՐԱԿԱՏԱՐՈՒՄՆ ԻՐԱՎԱՍՏԵՂԾ
ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅԱՆ ԲՆԱԳԱՎԱՌՈՒՄ..... 43

ԱՐԹՈՒՐ ՎԱՂԱՐՇՅԱՆ, ՆԱՐԻՆԵ ԴԱՎԹՅԱՆ

ԴԱՏԱՎՈՐՆԵՐԻ ԱՆՓՈՓՈՒԵԼԻՈՒԹՅԱՆ ՄԿՁԲՈՒՆՔԻ
ՁԵՎԱՎՈՐՈՒՄԸ ԵՎ ԱՐԴԻ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ
ԻՐԱՎԱԿԱՐԳԱՎՈՐՈՒՄՆԵՐԸ (ՊԱՏՄԱՀԱՄԵՄԱՏԱԿԱՆ ԻՐԱՎԱԿԱՆ
ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆ)..... 53

ԳԵՎՈՐԳ ԴԱՆԻԵԼՅԱՆ

ԵԱՏՄ-Ի ՄԱՐՄԻՆՆԵՐԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԻ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԱՐԺԵՔԸ
ՆԵՐՊԵՏԱԿԱՆ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳՈՒՄ 68

ԱՆԱՀԻՏ ՄԱՆԱՅԱՆ

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆ ԿԱՅՈՒՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ՋԱՐԳԱՑՈՒՄԸ
ՈՐՊԵՍ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԱՐՄԱՊԻՆԴՄԱՆ ԵՐԱՇԽԻՔ 89

ՎԱՐԴԱՆ ԱՅՎԱԶՅԱՆ

ՀԱՄԱԿԱՐԳԱՅԻՆ ՀԱԿԱՄԱՐՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ
ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ՀԱՄԱԿԱՐԳՈՒՄ 110

ՍԱՄՎԵԼ ՍՈՒՐԱԴՅԱՆ

ԹՈՒՅԼՏՎՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ԼԻՑԵՆԶԱՎՈՐՈՒՄԸ, ՈՐՊԵՍ
ՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ ՎՐԱ ՆԵՐԳՈՐԾՈՒԹՅԱՆ ԿԱՐԵՎՈՐ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ
ՄԵԹՈԴՆԵՐ 124

ԱՐՄԵՆ ՀԱՅԿՑԱՆՑ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՕՐԵՆՍԴՐՈՒԹՅԱՄԲ ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐՈՎ
ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԴԴԱՏՈՒԹՅԱՆ ՈՐՈՇ ՀԱՐՑԵՐ 135

ԳՐԻԳՈՐ ԲԵՔՄԵՉՅԱՆ

ՎՆԱՍ ՊԱՏՃԱՌՈՂԻ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ
ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԴԵԼԻԿՏԱՅԻՆ
ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՈՒՄ 148

ՎԱՀԵ ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ

ՎԵՐՔԱՆՆԻՉ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԻՐԱՎԱԿԱՆ
ԿԱՐԳԱՎԻՃԱԿԻ ՀՍՏԱԿԵՑՈՒՄԸ ԵՎ ՎԵՐԱՔՆՆՈՒԹՅԱՆ ՏԵՍԱԿԻ
ՕԲՅԵԿՏԱՅԻՆ ՍԱՀՄԱՆՆԵՐԻ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ .. 167

ՎԱՀԱԳՆ ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ

ՎԵՐԱՔՆՆՈՒԹՅԱՆ ԿԱՐԳՈՎ ԲՈՂՈՔԱՐԿՎԱԾ ՄԻՋԱՆԿՅԱԼ
ԴԱՏԱԿԱՆ ԱԿՏԵՐԻ ՎԵՐԱՅՄԱՆ ՀԵՏ ԿԱՊՎԱԾ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ 186

ԳԵՎՈՐԳ ՊԵՏՐՈՍՅԱՆ

ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԱՅՄԱՆԱԳՐԻ ՊԱՅՄԱՆԻ ԽԱԽՏՈՒՄՈՎ
ՊԱՅՄԱՆԱԳՐԻ ԼՈՒԾՄԱՄԲ ՊԱՏՃԱՌՎԱԾ ՎՆԱՍԻ ՀԱՏՈՒՑՄԱՆ
ԽՆԴԻՐ ԾՈՒՐՁ 202

ՕԼԻՄՊԻԱ ԳԵՂԱՍՅԱՆ

ԷԿՈԼՈԳԻԱԿԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԸ ՄԱՐԴՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ
ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՎՃԻՌՆԵՐՈՒՄ 213

ՎԱՐԴՈՒՇ ԵՍԱՅԱՆ

ՄՐՑԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՍԿԶԲՈՒՆՔԻ ՀԱՄԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ԷՈՒԹՅՈՒՆԸ
ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ 233

ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆ ԽԱՉԻԿՅԱՆ

ՀՀ ՔՐԵԱԿԱՏԱՐՈՂԱԿԱՆ ՕՐԵՆՍԴՐՈՒԹՅԱՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ
ՄԻՏՈՒՄՆԵՐԸ 245

ԱՆՆԱ ՄԱՐԳԱՐՅԱՆ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՔՐԵԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ԿԱՆՈՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆ
ԴՐՈՒՅԹՆԵՐԻ ԱՐՏԱՑՈԼՈՒՄԸ ՀՀ ՔՐԵԱԿԱՆ
ՕՐԵՆՍԴՐՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ 267

ՍԵՐԳԵՅ ԱՌԱՔԵԼՅԱՆ

ՊԱՏԺԻ ՀԱՄԱԿԱՐԳՆ ԸՍՏ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՔՐԵԱԿԱՆ ՆՈՐ ՕՐԵՆՍՊՐՔԻ ՆԱԽԱԳԾԻ 282

ԱՐԹՈՒՐ ՂԱԶԻՆՅԱՆ

ՎԵՐՊԵՏԱԿԱՆ ԻՆՏԵԳՐԱՑԻՈՆ ՄԻԱՎՈՐՈՒՄՆԵՐԻՆ
ԱՆԴԱՄԱԿՑԵԼՈՒ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱ-ԻՐԱՎԱԿԱՆ
ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ 295

КНАРИК ВАРДАНЯН

НЕКОТОРЫЕ ПРОБЛЕМЫ ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ЗАЩИТЫ
БЕЖЕНЦЕВ И УБЕЖИЩА В ЗАКОНОДАТЕЛЬНОМ РА 309

ԴԱՎԻԹ ՄԵԼՔՈՆՅԱՆ

ԴԱՏԱԿԱՆ ՔՆՆՈՒԹՅԱՆ ԸՆԹԱՅՔՈՒՄ ՄԵՂԱԴՐԱՆՔԸ
ՓՈՓՈԽԵԼՈՒ ԿԱՐԳՆ ԸՍՏ ՀՀ ՎՃՈՒԲԵԿ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՆԱԽԱԴԵՊԱՑԻՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ 330

ԱՐՄԵՆ ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԻ՝ ՈՐՊԵՍ ՆՈՐ
ՀԱՆԳԱՄԱՆՔՈՎ ԲԱՑԱՌԻԿ ՎԵՐԱՆԱՅՄԱՆ ՀԻՄՔԻ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ
ԲՆՈՒԹՍԱԳԻՐԸ ՔՐԵԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ 338

ՍԵՐԳԵՅ ՄԱՐԱԲՅԱՆ

ԱՆՁԻ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ԵՎ ՕՐԻՆԱԿԱՆ ՇԱՀԵՐԻ ԱՊԱՀՈՎՄԱՆ ՈՐՈՇ
ՀԱՐՑԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՈՒՄ ԽՈՒՁԱՐԿՈՒԹՅՈՒՆ ԿԱՏԱՐԵԼԻՄ 338

ԱՐԹՈՒՐ ՉԱԽՈՅԱՆ, ԱՐՄԵՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆ

ՃԱՆԱԶՄԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԵԼՈՒ ԴԱՏԱՎԱՐԱԿԱՆ ԵՎ ՏԱԿՏԻԿԱԿԱՆ
ՈՐՈՇ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐ..... 399

**ՂԱՏԱՎՈՐՆԵՐԻ ԱՆՓՈՓՈԽԵԼԻՈՒԹՅԱՆ ՄԿԶԲՈՒՆՔԻ
ԶԵՎԱՎՈՐՈՒՄԸ ԵՎ ԱՐԴԻ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ
ԻՐԱՎԱԿԱՐԳԱՎՈՐՈՒՄՆԵՐԸ
(ՊԱՏՄԱՀԱՄԵՄԱՏԱԿԱՆ ԻՐԱՎԱԿԱՆ
ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆ)**

Արթուր Վաղարշյան

*ԵՊՀ պետության և իրավունքի տեսության ու պատմության
ամբիոնի վարիչ, իրավ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր*

Նարինե Դավթյան

*ԵՊՀ պետության և իրավունքի տեսության ու պատմության
ամբիոնի ասիստենտ, իրավ. գիտ. թեկնածու*

Արդի ժամանակաշրջանում դատական համակարգի կազմակերպման և գործունեության հիմնարար սկզբունքներից է դատավորների անկախությունը: Անկախության սկզբունքի երաշխիքներ են՝ դատավորների անփոփոխելիությունը, դատավորների լիազորությունների կասեցման հատուկ պայմանները, դատավորների անձեռնմխելիությունը, դատավորների անվտանգության ապահովումը, սոցիալական երաշխիքները և այլն: Անփոփոխելիությունը դատավորին տալիս է իրական անկախություն գործադիր իշխանությունից և համարվում իշխանությունների տարանջատման սկզբունքի բաղկացուցիչ: Այդ սկզբունքը կապում էր օրենսդիր և գործադիր մարմինների ձեռքերն «անցանկալի» դատավորների դեմ պայքարում, զրկում է դատավորների վրա անմիջականորեն ազդելու հնարավորությունից:

Դատավորների անփոփոխելիությունը, լինելով դատարանների անկախության սկզբունքի կարևորագույն երաշխիքներից մեկը, տարբեր իրավական համակարգերում իրագործվել և իրագործվում է յուրովի: Փորձենք դիտարկել անփոփոխելիության սկզբունքը պատմահամեմատական մեթոդի օգտագործմամբ՝ համադրելով այդ վերլուծության արդյունքները Հայաստանում 2015 թ. սահմանադրական

բարեփոխումներով ներմուծված իրավակարգավորումների հետ:

Անգլիայում 1688 թ. հեղափոխությունից հետո սկսվել էր շարժում թագավորի կողմից բարձրագույն դատարանների անդամների նշանակման կարգի *during our pleasure* (քանի դեռ դուր են գալիս) սկզբունքի դեմ: Այն ավարտվեց գահաժառանգության ակտի ընդունմամբ (1701 թ.), ըստ որի՝ դատավորները մնում էին իրենց պաշտոնում և պահպանում իրենց նպաստները՝ *during good behaviour* (մինչև որ իրենց լավ են պահում), այսինքն՝ նորմալ պայմաններում՝ ցմահ:

Անգլիայի օրինակով Միացյալ Նահանգների դաշնային Սահմանադրության հայրերը 1787 թ. կոնվենտում ընդունում են դաշնային դատավորների անփոփոխելիության սկզբունքը: Մոնտեսքիոյի իշխանությունների բաժանման ուսմունքի ազդեցությամբ նրանք մտահոգված էին նրանով, թե ինչպես ստեղծել այնպիսի դատարան, որն ի վիճակի լինի որոշումներ կայացնել նաև ընդդեմ Նախահագի և Կոնգրեսի: Որպես արդյունք դաշնային դատավորների համար սահմանվեց ցմահ նշանակում (*during good behaviour*): Բոլոր ատյանների դաշնային դատավորների համար գոյություն ունի անփոփոխելիության երաշխիք այն դեպքում, երբ Անգլիայում դատավորները մինչ օրս նշանակվում են «մինչև թագուհուն դուր է գալիս» սկզբունքով:

Ֆրանսիայում դատավորների անփոփոխելիության սկիզբը ֆրանսիական հեղինակները համարում են XIV դարը, երբ Լյուդովիկոս XI (1467 թ.) իր հրովարտակով խոստացավ դատավորներին և պաշտոնյաներին ընդհանրապես ցմահ թողնել պաշտոններում: Սակայն այս հանգամանաքը չէր կանգնեցնում թագավորներին վտարել և բանտարկել իրենց ոչ ձեռնտու դատավորներին և հիմնել հատուկ դատարաններ այն գործերով, որոնցով ցանկալի էր ունենալ հատուկ ու թագավորի համար ընդունելի որոշակի լուծում: Հին իմաստով դատավորների անփոփոխելիությանը, ինչպես և մյուս արտոնություններին, ֆրանսիական հեղափոխությունը շտապեց վերջ տալ, քանի որ այս հասկացությունները զանգվածային

գիտակցության մեջ դարեր շարունակ սերտորեն կապվում էին պաշտոնների առուվաճառքի ու ժառանգականության հետ: Հեղափոխականները գտնում էին, որ ցմահ դատավորը վտանգավոր է, քանի որ անփոփոխելիությունը դատավորին դարձնում է արդարադատության սեփականատեր, և որ պետք է ժամանակ առ ժամանակ թարմացնել դատական կորպուսը, դատական լիազորություններով օժտելը ընձեռել այն քաղաքացիներին, ովքեր ցանկանում են ունենալ լավ դատավոր: Հարկ է նշել, որ դատավորների ընտրական համակարգը պահպանվեց տաս տարի, սակայն իրականում այդ ընթացքում դա անընդհատ խախտվում էր: Այդ ընթացքում հասարակական կարծիքում տեղի ունեցավ կտրուկ շրջադարձ ընդդեմ ընտրովի դատավորների: Հանրության մեծ մասը գտնում էր, որ ամբոխը չի կարողանում ընտրել լավ դատավորներ, որ հատկապես կարճ ժամկետներով ընտրված դատավորների վրա՝ ճնշում են գործադրում քաղաքական կրքերը, հասարակության տրամադրությունը, դրանով իսկ խարխիվում են դատական որոշումների անկողմնակալությունը, հետևողականությունը և շարունակականությունը:

Տրանսիական հեղափոխության VIII տարվա Սահմանադրությունը դատավորների նշանակման լիազորությունը փոխանցեց առաջին հյուպատոսին, բայց նշանակվողները պետք է ընդգրկված լինեին համայնքների և վարչությունների կողմից ընտրվածների ցուցակներում: Դատավորները նշանակվում էին ցմահ և ունեին անփոփոխելիության իրավունք, քանի դեռ չէին կատարել հանցագործություն կամ հեռացվել ցուցակից: 1883 թ. օրենքը պահպանեց դատավորների նշանակման համակարգը, բայց քանի որ բարեփոխումները ենթադրում էին հաստիքների կրճատումներ նաև պրակտիկայում, թեև դա չգտավ ամրագրում 1875 թ. Սահմանադրության մեջ: Այդուհանդերձ, ֆրանսիացիներն անփոփոխելիությունը համարում են կարևոր և հիմնական սկզբունք»:

Պրուսիայում դատավորների անփոփոխելիությունն ընդունվել էր դեռևս 1794 թ.: Այն վերահաստատվեց 1808 թ., սակայն 1844 թ. վե-

րացվեց: Պրուսիայի թագավոր Ֆրիդրիխ II անընդհատ հայտարարում էր, որ դատավորները պետք է անկախ լինեն իրենց որոշումներում, սակայն գործնականում երբեմն կոպիտ կերպով միջամտում էր արդարադատության ընթացքին: 1848 թ. հեղափոխական շարժման արդյունքներից էր դատավորների անփոփոխելիության վերականգնումը: Մինչ այժմ ամբողջ Գերմանիայում դատավորների անփոփոխելիությունը դատական համակարգի հիմնական սկզբունքներից մեկն է, որը չի կարող փոփոխվել հողային իշխանությունների կողմից:

XIX դարի ընթացքում դատավորների անփոփոխելիությունը իրավաբանորեն ճանաչվեց նաև մնացած եվրոպական երկրներում կա՛մ սահմանադրական, կա՛մ էլ դատարանակազմական օրենքների մակարդակով: Ռուսաստանում դատավորների անփոփոխելիության օրենսդրական դրույթն առաջ է եկել 1864 թ. բարեփոխումների արդյունքում:

Ալեքսանդր Երկրորդի դատական կանոնադրությունները, որոնք Հայաստանի առաջին հանրապետության դատարանակազմության և դատավարության նորմատիվային հիմքն էին, ամրագրում էին դատավորների անկախության և անփոփոխելիության հիմնարար սկզբունքները: Արդարադատության ոլորտում իրականացվող քաղաքականությունը և գործելակերպը բնութագրող «բարեփոխումներից» մեկն էլ դատավորների անփոփոխելիության սկզբունքն էր և դրա վերացումը: Դատավորների անփոփոխելիության իրավունքը սահմանված էր «Դատական հաստատությունների կանոնադրության» 243-րդ հոդով: Համաձայն այդ հոդվածի՝ դատավորները, առանց իրենց համաձայնության, չէին կարող արձակվել և ոչ էլ տեղափոխվել մեկ վայրից մյուսը: Նրանց ժամանակավոր հեռացումը պաշտոնից հնարավոր էր միայն դատի տրվելու դեպքում, իսկ վերջնական հեռացման նրանք ենթարկվում էին ոչ այլ կերպ, քան քրեական դատարանի դատավճիռներով: Անփոփոխելիության սկզբունքը տարածվում էր սենատի վճռաբեկ դեպարտամենտների

անդամների և նախագահի, շրջանային դատարանի անդամների և նախագահի, դատական քննիչների վրա, ինչպես նաև հաշտարար դատավորների վրա այն ժամանակի ընթացքում, որի համար վերջիններս նշանակվել էին (երեք տարի): Դատական քննիչների նկատմամբ անփոփոխելիության սկզբունքը գործում էր ոչ լրիվ, այսինքն՝ նրանց կարող էին տեղափոխել մեկ վայրից մյուսը՝ առանց նրանց համաձայնության: Անփոփոխելիությունը չէր տարածվում դատախազների վրա:

Սակայն այդ ժողովրդավարական իրավական ինստիտուտը, որով սկզբնական շրջանում պարծենում էին Առաջին հանրապետության պետական գործիչները, ժամանակի ընթացքում դարձավ անցանկալի իշխանությունների, կառավարող կուսակցության համար: Նման «մետամորֆոզի» իսկական պատճառներն ակնհայտորեն պարզել հնարավոր չէ: Այդ մասին առաջին անգամ ուղղակի խոսակցություններ և գործնական քայլեր արել է Հայ հեղափոխական դաշնակցության Կենտրոնական կոմիտեի բյուրոյի անդամ, Հայաստանի խորհրդարանի պատգամավոր Հ. Օհանջանյանը, որը 1919 թ. դեկտեմբերի 22-ին խորհրդարանին առաջարկեց օրինագիծ՝ «Դատաստանական պաշտոնյաների արձակման իրավունքի փոփոխման մասին»: Օրինագծով առաջարկվում էր 1920 թ. հունվարի 1-ից մինչև հուլիսի 1-ը վերացնել «Դատական հաստատությունների կանոնադրության» 243 հոդվ. և արդարադատության նախարարին այդ ընթացքում իրավունք տալ արձակելու պաշտոնից բոլոր անձանց, ովքեր օժտված են անփոփոխելիության իրավունքով: Նման դիրքորոշման դրդապատճառներն այնքան էլ պարզ չեն, իսկ օրինագծին կից համառոտ բացատրագիրը հետևյալ բովանդակությունն ունի. «Ի նկատի ունենալով այն երևույթը, որ դատաստանական պաշտոնյաների մեջ մնացել են՝ որպես ժառանգություն ցարական ռեժիմից, մի շարք ոչ ցանկալի տարրեր մեր ռավկավար հանրապետության օրենքները կիրառելու տեսակետից, որ ռուսական օրենքները իրավունք չեն տալիս նրանց արձակել պաշտոնից, առանց նրանց համաձայնությո-

յան (բացի հանցագործության դեպքերից) առաջարկվում է այս օրինագիծը Հայաստանի խորհրդարանին ի քննություն, որպես ժամանակավոր միջոց մեր դատարանները անցանկալի տարրերից ազատելու համար»: Եթե խոսքը միայն ցարական ռեժիմից մնացած պաշտոնյաների մասին էր, ապա դրանք կային հիմնականում միայն Երևանի շրջանային դատարանում և այնքան էլ շատ չէին: Հաշտարար դատավորների և քննիչների բացարձակ մեծամասնությունը նշանակվել էին հանրապետության օրոք: Դատական պալատի և սենատի բոլոր անդամները և նախագահները ևս նշանակվել էին հանրապետության օրոք:

«Դատաստանական պաշտոնյաների արձակման իրավունքի փոփոխման մասին» օրինագիծը խորհրդարանում հաստատում չի ստացել: Սակայն 1920 թ. մայիսին, երբ ինքը՝ Չ. Օհանջանյանը, վարչապետ էր, արդարադատության նախարար Ա. Գյուլխանդարյանը մայիսի 13-ին Նախարարների խորհրդին է ներկայացրել նույն բովանդակության մի նոր օրինագիծ, որի բացատրագիրը ընդամենը մեկ նախադասություն է. «Ի նկատի ունենալով երկրի ներկա արտակարգ վիճակը և այդ վիճակից բխող հրամայական պահանջները, նախարարությունս անհրաժեշտ է համարում մինչև Պառլամենտի վերաբացումը, ժամանակավորապես դադարեցնել «Դատական հաստատությունների կանոնադրության» այն հոդվածների գործողությունը, որոնց գործությամբ դատական պաշտոնյաներին տրված է անխախտության իրավունք», այսինքն՝ անփոփոխելիության իրավունք: Մայիսի 30-ին Նախարարների խորհուրդն ընդունել է այդ օրենքը:

Ո՞րոնք էին այս օրենքի ընդունման իրական նպատակները: Եթե այդ «անցանկալի տարրերը» կաշառակերներ էին և այլն, ապա իշխանությունները կարող էին նրանց նկատմամբ հարուցել քրեական հետապնդում և դրանով իսկ զրկել դատավորի կոչումից: Ուրեմն ամենայն հավանականությամբ օրենքը հետապնդում էր քաղաքական ինչ-ինչ նպատակներ, այսինքն՝ պաշտոնից հեռացնելու իշխանությունների նկատմամբ ոչ բարեհաճ վերաբերմունք ունեցող

անձանց, և եթե հաշվի առնենք, որ դատավորների մեծ մասը նշանակվել էին Հայ ժողովրդական կուսակցության անդամ Ս. Հարությունյանի՝ արդարադատության նախարար լինելու ընթացքում և նրա ներկայացմամբ, ապա կարծում ենք՝ ամեն ինչ պարզ կդառնա: Այսպիսի քաղաքականություն ակնհայտորեն իրականացվում էր պետական կառավարման մնացած ոլորտներում, և դրա դեմ իրենց բողոքն էին արտահայտում ընդդիմության ներկայացուցիչները. «Վարչական կազմը լցված է միմիայն դաշնակցականներով, նշանակված դաշնակցական նախարարություններից, որոնք գործում են կամայականորեն, անհամապատասխան իրենց կոչմանը և վարում են հին ռեժիմի գործելակերպը»: Մա Ալեքսանդրապոլի ընդդիմադիր կուսակցությունների համատեղ բողոքն է՝ ուղղված Կառավարությանը¹: Որ իրականում պետական ապարատը կազմվում էր կուսակցական պատկանելությունից ելնելով, խոստովանում էին նաև կառավարող կուսակցության անդամները: Ներքին գործերի նախարարի օգնական Ս. Թորոսյանը 1920 թ. հուլիսի 2-ին նախարարին և վարչապետին ուղղված զեկուցագրով Կառավարությունից պահանջում էր. «Ինքնավարությունների, ադմինիստրացիայի և միլիցիայի պաշտոնները հանձնել պետականորեն աշխատող մարդկանց, առանց կուսակցական խտրության»²:

Այսպիսով, եթե պետական կառավարման մյուս ոլորտներում հեշտությամբ տարվում էր կուսակցականացված կադրային քաղաքականություն, ապա դատարաններում անփոփոխելիության սկզբունքի ուժով դժվար էր դրա իրականացումը, և կառավարությունը, ոտնակոխ անելով իրավական հիմնարար, ժողովրդավարական սկզբունքները, կամայականորեն կարող էր վերացնել դրանք և դրանով իսկ օրենքին տալ ապօրինության, ոչ իրավական բնույթ:

Այդ քայլին դիմում էր այն կուսակցության «բյուրո կառավարությունը», որը 1919 թ. իր «Զանգ» պաշտոնաթերթում Հայ ժողովրդական կուսակցության հետ մի դատավորի՝ կապեր ունենալու

¹ Տե՛ս նաև ՀՀ ԱԱ, ֆ. 441, ց. 1, գ. 96, թ. 1:

² Տե՛ս նաև ՀՀ ԱԱ, ֆ. 201, ց. 1, գ. 287, թ. 6:

առիթով աղմուկ էր բարձրացրել. «Երբ կուսակցությունը մտնում է դատարան, այդ նշանակում է, որ պետական հիմնարկությունների համակարգի մեջ առաջացել է այնպիսի ճեղքվածք, որը սպառնում է խորտակել ամբողջ իրավակարգը: Դատարանը պետք է քաղաքականությունից զերծ լինի, դատարանը պետք է դուրս լինի քաղաքականությունից, հակառակ պարագային հարգանքը դեպի նա կընկնի, դրա հետ մեկտեղ կչքանա իրավակարգի սկզբունքը և կհաղթանակի անձնական հայեցողությունն ու ինքնադատաստանը, որը իր հերթին կբերի քաոս և անիշխանություն»¹:

Դատավորների անկախության սկզբունքը ապահովված էր նաև նյութական երաշխիքներով: Առաջին, դատավորների համար սահմանված էին զանազան գույքային ցենզեր: Երկրորդ, նրանց առաքինի և նյութապես բավարար ապոհովվածության համար սահմանվում էին բարձր աշխատավարձեր: Հայաստանի առաջին հանրապետությունում, որն իր կառավարման ձևով խորհրդարանական էր և հռչակված նաև ժողովրդավարական հանրապետություն, գույքային ցենզերը վերացված էին: Ինչ վերաբերում է բարձր աշխատավարձին, ապա հանրապետության համար այդ հարցը ձեռք էր բերում ևս մի նոր որակ. բավականին բարձր աշխատավարձի միջոցով հրապուրել իրավաբաններին՝ գալու Հայաստան և աշխատանքի անցնելու դատական ու դատախազական մարմիններում: Ամբողջ երկու և կես տարիների ընթացքում արդարադատության նախարարությունը անընդհատ բարձրացնում էր այս հարցը օրենսդիր մարմինների և կառավարության առջև:

Հայաստանի խորհրդարանի 1919 թ. դեկտեմբերի 24-ի «Դատավորի, դատախազի, դատական քննիչի և ավագ նոտարի պաշտոն վարողների ռոճիկի մասին» օրենքով թվարկված պաշտոնյաները առանձնացվեցին պետական մյուս ծառայողներից իբրև առաջին կատեգորիա, և նրանց համար սահմանվեցին ավելի բարձր աշխատա-

¹ Տե՛ս Զանգ, թերթ, 1919, թիվ 4:

վարձեր¹: Հետաքրքիրն այն է, որ որոշ պատգամավորներ՝ Հ. Օհանջանյանը և Վ. Խորենին, ընդհանրապես դեմ էին այս օրենքի ընդունմանը: «Բոլոր աշխատավորները հավասար են ու պիտի ստանան հավասար գոյապրուստ: Այս պարզ հասկացողությունը ոտնահարվեց առաջին օրինագծով. երկրորդ օրինագիծը եկավ ավելի մեծ հարված հասցնելու՝ ստեղծելով աշխատավորության մեջ կաստայական դրություն»²:

Չնայած ձեռնարկվող միջոցառումներին, իհարկե, պետական բյուջեի պակասորդը և արժեզրկումը ի չիք էին դարձնում դատավորների անկախության սկզբունքի նշված երաշխիքը: Իսկ 1920 թ. գարնանը, երբ Հ. Օհանջանյանը արդեն օրենսդրական լիազորություններով օժտված կառավարության վարչապետն էր, իր վերոբերյալ դիրքորոշմամբ, 1920 թ. մայիսին կատարելով աշխատավարձերի նոր հավելումներ, վերացրեց աշխատավարձերի գումարային տարբերությունը, մի կողմից՝ դատական, դատախազական, քննչական, և մյուս կողմից այլ պաշտոնյաների միջև: Այդ քայլը դժգոհություն առաջ բերեց համակարգի ծառայողների շրջանում, որոնք այդ առթիվ դիմեցին նախարարին: Արդարադատության նախարարը 1920 թ. հուլիսի 21-ին զեկուցեց այդ մասին կառավարությանը, սակայն Նախարարների խորհրդի որոշումը անփոփոխ էր. «Գոհացնել ընդհանուր կարգով՝ համաձայն ռոճիկների նոր հավելումների օրինագծի»: Ի պատասխան այդ քայլի՝ արդարադատության նախարարը (Ա. Չիլինգարյան) 1920 թ. օգոստոսի 9-ին նորից օրենսդրական նախաձեռնությամբ հանդես եկավ Նախարարների խորհրդում՝ այս անգամ արդեն ոչ թե խնդրանքով, այլ սպառնալիքով. «Եթե չլինի փոփոխություն նրանց նյութական վիճակի մեջ, դատական պաշտոնյաները կհեռանան, ու դատարանը կքայքայվի (մի բան, որ արդեն սկսվել է)»: Այս անգամ արդեն կառավարությունը ավելի խոհեմ գտնվեց և վերադարձավ Հայաստանի խորհրդարանի 1919 թ. դեկտեմբերի 24-ի՝

¹ Տե՛ս Հայաստանի պառլամենտի օրենքների հավաքածու, Եր., 1919, թիվ 9, էջ 68:

² Տե՛ս Յառաջ, թերթ, Երևան, 1919, թիվ 77:

վերը նշված օրենքների հիմունքներին:

Այսպիսով, Հայաստանի առաջին հանրապետության օրենսդիր և գործադիր պետական մարմինները հանրապետության հռչակման պահից իրենց առաջնակարգ խնդիրներից մեկը համարեցին հիմնել հանրապետական կառավարման ձև և հաստատել ժողովրդավարական վարչաձև: Հանրապետության օրենսդիր մարմինները, կառավարությունը սկզբնական շրջանում, ինչպես ամբողջ պետական կառավարման, այնպես էլ արդարադատության ոլորտում կենսագործում էին այդ խնդիրը՝ ջանալով նորաստեղծ հանրապետությունում դատական համակարգը դնել իրավական, ժողովրդավարական հիմքերի վրա: Առաջին Հանրապետության ծանր քաղաքական, տնտեսական, սոցիալական կացությունը, պատերազմները, հակապետական խռովություններն ու հանցավորության բարձր մակարդակը, «պատշաճ» դատական համակարգի անարդյունավետ գործունեությունը ստիպում էին իշխանություններին փոխելու իրենց սկզբնական ժողովրդավարական դիրքորոշումները, խախտելու, վերանայելու կամ վերացնելու արդարադատության հիմնարար սկզբունքները: Այդպիսի գործելակերպը հաճախ ուներ նաև քաղաքական պատճառներ, պայմանավորված էր կառավարող կուսակցության մենատիրական, բյուրոկրատական ձգտումներով, հետևանք էր նաև իրավագիտակցության, իրավական մշակույթի ցածր մակարդակի: Նման ուղղվածություն ունեցող օրենսդրական նախաձեռնություններ արվում էին հանրապետության գոյության ողջ ժամանակաընթացքում, սակայն Հայաստանի խորհրդի և խորհրդարանի ողջամիտ դիրքորոշման շնորհիվ հետագա ընթացք չէին ստանում: Այլ էր վիճակը այն ժամանակաշրջաններում, երբ օրենսդրական լիազորությունները պատկանում էին կառավարությանը, հատկապես՝ «բյուրո կառավարությանը», երբ նշված օրենսդրական նախաձեռնություններն անարգել իրագործվում էին: Արդարադատության սկզբունքների բոլոր վերանայումները, արտակարգ դատարանների հիմնադրումը արվել են այս ժամանակահատվածներում: Այդպիսի օրենսդրական վերանայումների ընթացքում խախտվել են դատական համակարգի

միասնականության, արդարադատության իրականացումը միայն դատարանների կողմից, դատական մարմինների և դատավորների անկախության սկզբունքները, ինչպես նաև լիովին վերացվել է դատավորների անփոփոխելիության սկզբունքը:

Խորհրդային արդարադատությանը Հայաստանի օրինակով բնութագրական էին դատավարության մեջ սոցիալ-քաղաքական շարժառիթների ներմուծումը, արդարադատության դասակարգային բնույթի ճանաչումը, դատավորների ընտրությունն ըստ դասակարգային շահերի, նրանց փոփոխելիությունը, դատական պրոֆեսիոնալիզմի դերի նվազեցումը, դատական և իշխանակառավարչական գործունեության տեսակների մերձեցումը, արտակարգ արդարադատության անհրաժեշտության ճանաչումը և այլն: Վերլուծության խնդրի տեսանկյունից խորհրդային փորձն անընդունելի է, հետևաբար այն չենք դարձնի հատուկ քննարկման առարկա:

1995 թ. Սահմանադրության 96 հոդվածն ամրագրեց, որ դատավորը և սահմանադրական դատարանի անդամը անփոփոխելի են: Դատավորը պաշտոնավարում է մինչև իր 65 տարին, իսկ սահմանադրական դատարանի անդամը՝ 70 տարին լրանալը: Նրանց լիազորությունները դադարեցվում են միայն Սահմանադրությամբ և օրենքով նախատեսված դեպքերում ու կարգով: Սահմանադրական նման կարգավորումը դիտարկվում էր որպես դատական իշխանության անկախության ապահովման կարևոր երաշխիքներից մեկը: 2005 թ. իրականացված սահմանադրական բարեփոխումների հետևանքով վերոնշյալ հոդվածի հիմնական դրույթները պահպանվեցին, սակայն սահմանադրական դատարանի անդամների համար ևս պաշտոնավարման ժամկետ սահմանվեց մինչև 65 տարին լրանալը:

2015 թ. Սահմանադրության նոր խմբագրությունը փորձել է լուծել դատավորի և դատական իշխանության անկախության մի շարք հիմնահարցեր: Այսպես, արտաքին անկախության երաշխավորման համար առաջնահերթ խնդիրներն ունի դատավորների նշանակման և նրանց լիազորությունների դադարեցման ընթացակարգը: Նախկին Սահմանադրության 55-րդ և 95-րդ հոդվածները Հանրապետության նախագահին էին վերապահում բոլոր ատյանների դատա-

վորների, դատարանների նախագահների նշանակման և նրանց լիազորությունների դադարեցման վերջնական իրավասությունը: Մինչդեռ միջազգային փաստաթղթերում խիստ կարևորվում է պետության գլխի սահմանափակ դերակատարումը դատավորների նշանակման և լիազորությունների դադարեցման գործընթացում՝ վերջինիս դերը մոտեցնելով արարողակարգայինի¹: Այդ պահանջին համապատասխան՝ նոր Սահմանադրությունը ապահովել է օրենսդիր, գործադիր և դատական իշխանությունների հավասարակշռված մասնակցությունը դատավորների նշանակման գործընթացին: Նախ՝ հստակեցրել և սահմանափակել է դատավորների նշանակման գործընթացում Հանրապետության նախագահի դերակատարումը՝ այն դարձնելով արարողակարգային: Առաջին ատյանի և վերաքննիչ դատարանների դատավորները նշանակվում են Հանրապետության նախագահի կողմից՝ Բարձրագույն դատական խորհրդի ներկայացմամբ: Հաշվի առնելով դատական համակարգում Վճռաբեկ դատարանի առանձնահատուկ տեղը՝ սահմանադրությունը նախատեսել է Վճռաբեկ դատարանի դատավորների ընտրության մրցութային կարգ: Բարձրագույն դատական խորհուրդը մրցութի արդյունքներով Ազգային ժողովին է ներկայացնում յուրաքանչյուր տեղի համար Վճռաբեկ դատարանի դատավորների երեք թեկնածու: Ազգային ժողովի կողմից պատգամավորների ընդհանուր թվի ձայների առնվազն երեք հինգերորդով ընտրված թեկնածուին պաշտոնի

¹ Միջազգային փաստաթղթերի համաձայն դատավորների նշանակման գործընթացում այդ իրավասությունը չպետք է կենտրոնանա բացառապես դատական իշխանության ձեռքում, քանի որ կհանգեցնի ֆավորիտիզմի ու պահպանողականության վտանգների, մյուս կողմից՝ գործընթացին օրենսդիր և գործադիր իշխանությունների մասնակցությունը չպետք է վերջիններիս տրամադրի դատական իշխանության վրա ազդեցության լծակներ: Վենետիկի հանձնաժողովը դատավորների նշանակման գործընթացին պետության գլխի ձևական մասնակցությունը դիտարկում էր դասական նախագահական լիազորություն: Սակայն նախագահի այս իրավունքը, ըստ այդ հանձնաժողովի, պետք է սահմանափակված լինի նրանով, որ նախագահը կարող է դատավոր նշանակել միայն դատական ինքնակառավարման մարմնի առաջարկված թեկնածուների թվից:

է նշանակում Հանրապետության նախագահը:

Դատավորի արտաքին անկախությանն առնչվող մեկ այլ կարևոր հարց է նրա լիազորությունների դադարեցման իրավասություն ունեցող սուբյեկտների շրջանակը: Նախկին սահմանադրական կարգավորումը Հանրապետության նախագահին էր վերապահում ոչ միայն դատավորի լիազորությունների դադարեցման, այլև նրան կալանավորելու, որպես մեղադրյալ ներգրավելու հարցերում վերջնական որոշման լիազորությունը: Նոր խմբագրությամբ Սահմանադրությունը այս հարցերը վերապահել է միայն Բարձրագույն դատական խորհրդի իրավասությանը, իսկ Սահմանադրական դատարանի դատավորների դեպքում՝ Սահմանադրական դատարանին: Դատավորների ներքին անկախության երաշխիքներից են դատարանների նախագահների նշանակման նոր իրավական կարգավորումները¹:

Դատավորների անփոփոխելիության սկզբունքի հարցում Սահմանադրության նոր խմբագրության կարգավորումները վերադարձ են կատարել 1995 թ. սահմանադրական կարգավորմանը՝ տարբերակելով դատավորի և սահմանադրական դատարանի անդամի

¹ Նոր խմբագրությամբ Սահմանադրությունում ամրագրվել է այն ելակետային մոտեցումը, որ դատարանների նախագահներն առաջին հերթին դատավորներ են, ինչպես մյուս բոլոր դատավորները, միայն այն տարբերությամբ, որ նրանց, ի հավելումն դատավորի բուն գործառնությունների, վերապահված են հավելյալ կազմակերպչական գործառնություններ: Դատարանների նախագահների պաշտոնավարման ժամկետի սահմանափակումներ ներդնելու անհրաժեշտությունը բխում է նաև դատավորների միջև առողջ մրցակցություն ապահովելու անհրաժեշտությունից: Դատարանների նախագահների անժամկետ նշանակման պարագայում նույն դատարանում առաջխաղացման հնարավորությունն էականորեն սահմանափակվում է կամ նույնիսկ անհնարին է դառնում, քանի որ գործնականում դատարանների նախագահները պաշտոնավարում են բավականին երկար ժամանակ, որպես կանոն, մինչև որպես դատավոր իրենց առավելագույն տարիքը լրանալը, որի արդյունքում գրեթե բացառվում է այդ պաշտոնում թափուր տեղի առաջացման հնարավորությունը: Այնինչ դատավորների համար առաջխաղացման հնարավորության ապահովումը դատական համակարգի արդյունավետ գործունեության էական նախադրյալներից մեկն է:

պաշտոնավարման ժամկետները՝ առաջին՝ մինչև 65 տարին լրանալը, երկրորդը՝ մինչև 70 տարին լրանալը: Մակայն սահմանադրական դատարանի անդամների համար սահմանվել է պաշտոնավարման ժամկետ, այն է՝ 12 տարի: Բացի այդ՝ նոր խմբագրությունը հրաժարվել է «անփոփոխելիություն» եզրույթից, ինչն իրավաբանական տեսանկյունից նշանակություն չունեցող փաստ է:

Այսպիսով, պատմահամեմատական մեթոդի օգտագործմամբ հետազոտելով դատարանների անկախության սկզբունքի կարևորագույն երաշխիքներից մեկի՝ դատավորների անփոփոխելիության, տարբեր իրավական համակարգերում (եվրոպական հիմնական երկրներ, ռուսական կայսրություն, Հայաստանի երեք հանրապետություններ) ամրագրման և կենսագործման փորձը, համադրելով այդ վերլուծության արդյունքները Հայաստանում 2015 թ. սահմանադրական բարեփոխումներով ներմուծված իրավակարգավորումների հետ՝ կարելի է եզրակացնել, որ դատավորների արտաքին և ներքին անկախության ապահովման տեսանկյունից ՀՀ Սահմանադրությունը կատարել է էական առաջընթաց քայլեր: Այդ քայլերը կոչված են ապահովելու դատավորների և դատարանների անկախությունը և վերջիններիս կողմից պատշաճ արդարադատության իրականացումը:

ФОРМИРОВАНИЕ ПРИНЦИПА НЕСМЕНЯЕМОСТИ СУДЕЙ И СОВРЕМЕННОЕ КОНСТИТУЦИОННО- ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ (ИСТОРИКО-СРАВНИТЕЛЬНЫЙ ПРАВОВОЙ АНАЛИЗ)

Артур Вагаршян

*Заведующий кафедрой теории и истории государства и права ЕГУ,
доктор юридических наук, профессор*

Наринэ Давтян

*Ассистент кафедры теории и истории государства и права ЕГУ,
кандидат юридических наук*

Посредством историко-сравнительного метода в статье исследуется одна из важнейших гарантий принципа независимости судей – несменяемость. Изучая опыт закрепления и реализации института несменяемости в разных правовых системах (основные

европейские страны, российская империя, три армянские республики) и сопоставляя этот анализ с конституционными нововведениями в Армении 2015 года, авторы приходят к выводу о том, что с точки зрения обеспечения внутренней и внешней независимости судей Конституция Армении достигла существенного прогресса. Конституционные нововведения призваны обеспечить независимость судов и судей, а также надлежащего осуществления ими правосудия.

**FORMATION OF CONSTITUTIONAL PRINCIPLE OF
IRREMOVABILITY OF JUDGES AND CONTEMPORARY
LEGAL REGULATIONS
(HISTORICAL-COMPARATIVE LEGAL ANALYSIS)**

Artur Vagharshyan

*Head of the YSU Chair of Theory and History of State and Law,
Doctor of Legal Sciences, Professor*

Narine Davtyan

*Assistant at the YSU Chair of Theory and History of
State and Law, Candidate of Legal Sciences*

By using the historical-comparative method, the article studies one of the most significant guarantees of the principle of judicial independence in the practice of establishment and implementation of irremovability of judges in various legal systems (main European countries, Russian empire, three republics of Armenia) by comparing the results of the analysis of Armenia of 2015 with the legal regulations introduced by the constitutional amendments, the authors conclude that, from the perspective of ensuring the external and internal independence of the judges, the RA Constitution has made significant step forward.

These steps are called to ensure the independence of the judges and courts and implementation of proper justice.

Բանալի բառեր – *անկախություն, անփոփոխելիություն, բյուրո կառավարություն, գույքային ցենզ, նյութական երաշխիք, դատավորների կուսակցականացում, ոչ իրավական օրենք, սահմանադրական անաջընթաց:*

Ключевые слова: *независимость, несменяемость, бюро правительства, имущественный ценз, материальная гарантия, партийность судей, неправовой закон, конституционный прогресс.*

Key words: *independence, irremovability, a bureau government, property requirements financial guarantees, party membership, illegitimate law, constitutional progress.*